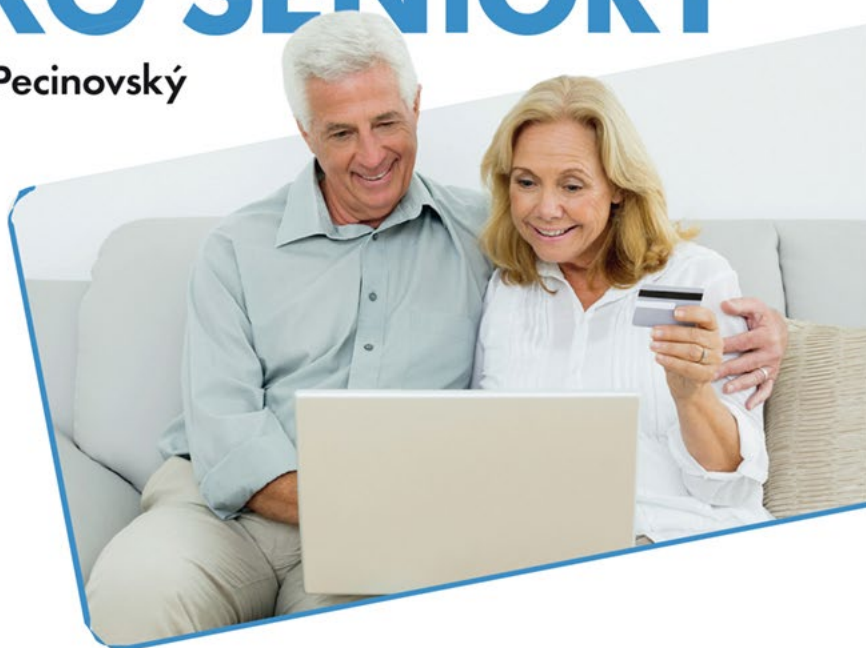


Vydání pro Windows 10



NOTEBOOK PRO SENIORY

Josef Pecinovský



První kroky s notebookem a jak ho ovládat

Používání aplikací, internetu a e-mailu

Prohlížení fotografií a videí, poslech hudby

Řešení problémů a návody pro každou situaci

computer
press

Notebook pro seniory

Vydání pro Windows 10

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.computerpress.cz
www.albatrosmedia.cz



Josef Pecinovský
Notebook pro seniory Vydání pro Windows 10 – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2017

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.


ALBATROS MEDIA a.s.

Josef Pecinovský

Notebook pro seniory

Vydání pro Windows 10

Computer Press
Brno
2017

Obsah

Úvod	7
První kroky	10
Co je to vlastně ten notebook	10
Zapínáme notebook	12
Pracujeme s touchpadem	17
Pracujeme s myší	23
Co lze pomocí polohovacího zařízení ovládat	26
Jak naučit myš poslouchat	29
Pracujeme s dotykovým displejem	33
Učíme se pracovat s okny	35
Seznamujeme se s klávesnicí	39
Vypínáme notebook	45
Prohlížíme si notebook	47
Co jsme se naučili	51
Notebook se stává naším přítelem	53
Jak přizpůsobit notebook našemu věku	54
Jak otevřít okno Nastavení	54
Co když nemůžeme rozeznat, co je vlastně na obrazovce	56
Co když špatně čteme písmena v nabídkách	57
Jak pracovat s dialogovým oknem	59
Co když nevidíme ukazatel myši?	59
Nastavení tlačítek touchpadu	64
Jak nastavit v notebooku bezbariérový přístup	67
Předčítání	69
Lupa	70
Vysoký kontrast	71
Klávesnice na obrazovce	73
Funkce jedním prstem	75
Jak úspěšně šetřit energii	76
Jak řídit napájení notebooku	76
Schémata napájení	81
Spořič baterie	85

Jak probudit notebook ze spánku	86
Změna přihlašovacího hesla k notebooku	88
Upravujeme vzhled pracovní plochy	90
Barva na pozadí pracovní plochy	90
Obrázek na pozadí pracovní plochy	92
Motivy	95
Co dělat, když nic nefunguje	96
Co jsme se naučili	98
Jak přimět notebook, aby nám sloužil	101
Spouštíme programy	104
Spouštíme programy z obrazovky Start	104
Spuštění programu z hlavního panelu	107
Spuštění programu z pracovní plochy Windows	110
Jak ukončit běh programu	111
Sledujeme spuštěné programy na hlavním panelu	112
Přepínáme mezi spuštěnými programy	113
Čteme informace v oznamovací oblasti	116
Ovládáme programy	118
Zadávat příkazy pomocí nabídek	119
Ovládání programu pomocí pásu karet	121
Klávesové zkratky	123
Využíváme panely nástrojů	124
Všechna data je třeba ukládat	127
Jak uložit data na pevný disk	128
Kam uložit soubor?	133
Pracujeme s Průzkumníkem	134
Změna zobrazení objektů v okně Průzkumníku	140
Přesunujeme a kopírujeme soubory mezi složkami	142
Označení několika ikon jako výběr	149
Přejmenování a odstranění souboru	150
Vytvoření účtu Microsoftu	154
Co jsme se naučili	157
Vyzkoušíme si programy, které jsme získali spolu s Windows 10	159
Počasí	159
Mapy	161
Fotky	162
Filmy a TV pořady	168

Obsah

Windows DVD přehrávač	171
Hudba Groove	173
Windows Media Player	175
Píšeme si krátké poznámky	178
Zásady pro psaní textu	179
Píšeme text	181
Upravujeme text	185
Ještě několik slov o Poznámkovém bloku	187
Zkusme si program WordPad	188
Tiskneme své dokumenty	192
Píšeme rychlé poznámky	196
Nechme notebook počítat	198
Instalujeme další programy	200
Co jsme se naučili	204
Internet, brána do světa	205
Připojujeme notebook k síti	206
Jak se vyznat ve světě internetu	208
Seznamujeme se s programem Microsoft Edge	208
Hledáme informace na Internetu	214
Pracujeme s několika záložkami	218
Určení domovské stránky	221
Které stránky lze doporučit k návštěvě	222
Elektronická pošta, další brána do světa	224
Chráníme svůj notebook	228
Jak zabezpečit notebook	229
Aktualizace systému	230
Obnovení systému	231
Co jsme se naučili	232
Často kladené otázky	233
Rejstřík	239

Úvod

Dovolte, abych vám všem blahopřál, protože jste právě otevřeli knihu, která každého z naší generace může přivést do světa počítačů. Snažil jsem se napsat toto pojednání tak, aby je pochopila i stará Blažková ze zapadlé Lhoty i staříček Pagáč z vinného sklípku.

Přistupme k této záležitosti pod avantgardním heslem: „To by bylo, abychom to, co zvládne náš osmiletý vnouček, my nedokázali taky!“

K počítačům nelze přistupovat s pocitem těch, kteří nevlezou do vody, dokud se nenaučí plavat. A že je nám o pár let víc? To přece vůbec nevádí. Máme zaručené příjmy, stát nám vyplácí štědré důchody, a máme tak víc času.

Ale k věci: Možná se vám to už stalo, možná, že se vám to stane. Najednou máte v rodině nový notebook (čteme noutbůk).



Poznámka: Pod pojmem notebook se rozumí malý přenosný počítač, připomínající svým vzhledem poznámkový blok nebo zápisník, tedy anglicky notebook. Někdy se můžete také setkat s pojmem laptop (počítač, který se dá používat na klíně).

V dnešní době je to trochu jiné než za našich mladých časů, kdy domácí přístroje sloužily do doby, až definitivně dosloužily. Stačí dva tři roky, aby plně funkční přístroj nejenže vyšel z módy, ale dokonce beznadějně zastaral. Toho si můžeme povšimnout, budeme-li sledovat, s jakými mobily si naše mládež vlastně denně hraje.

Takovému stárnutí říkáme stárnutí morální, fyzicky by přístroj jistě ještě sloužil dlouhá léta k plné spokojenosti. Počítače morálně stárnou snad nejrychleji ze všech produktů moderní elektroniky. A tak se nedivte, když vám syn, vnuk, dcera, vnučka, synovec, neteř (nehodící se škrtněte) položí otázku: „Dědečku (babičko), zbyl mi tady notebook, mám ho vyhodit, nebo to s ním chceš zkusit?“

Běžná reakce staršího člověka v tomto okamžiku předpokládá zděšení, paniku, bezradnost, strach. Okamžitě probíhají hlavou myšlenky typu: „Já tomu přece nerozumím. Co s tím budu dělat? Já vůbec nevím, k čemu by mi to bylo.“

Jestliže v tomto okamžiku budete reagovat odmítavě, právě jste promarnili velkou šanci. Podruhé se vás už nikdo nezeptá a nepotřebný notebook skončí v lepším případě v bazaru, v horším případě ve sběrném dvoře. A to je přece škoda, ne?

Pokud čtete tuto knihu, buď už jste na výše uvedenou otázku řekli ano, nebo už ve vás nějaký ten červík hlodá, nebo snad dokonce už máte podobný přístroj vyhlédnutý ve specializovaném obchodě.

Pro naši knihu je jedno, zda použijete notebook starší, nebo si koupíte úplně nový; nejsou to zas tak velké náklady.

V tom případě vám blahopřeji, překročili jste Rubikon a octli jste se ve světě počítačů.

Teď je tu ještě otázka: Co s tou placatou krabičkou podniknout? Odpověď na tuto otázku by vám měla dát tato kniha.

Všechny postupy v této knize jsou psány pro operační systém Windows 10. Máte-li ve svém notebooku starší operační systém – Windows XP snad už ne, ale můžeme se setkat s Windows 7 i Windows 8 – vězte, že v zásadě se tyto postupy neliší. Ale Windows 10 mají velkou výhodu. Jestliže váš počítač, tedy i notebook, má instalovanou legální verzi staršího systému, lze k Windows 10 přejít zcela zdarma.

Na tomto místě nebudeme řešit, jak to udělat, je to pro začátečníka poněkud náročné. Proto bychom měli svého potomka požádat, aby nám nový systém Windows 10 do notebooku nainstaloval.

A když už nám potomek nainstaluje systém, tak ho ještě požádejme, aby nám vytvořil účet. V každém případě je třeba zařídit, aby náš notebook znal a my se mu mohli přihlásit jménem a heslem. Bez toho to nejde. Ostatně v první kapitole se o tom lze dočíst víc.



Poznámka: Operační systém (Windows) je program, který se stará o to, aby počítač vůbec fungoval a abychom si s ním rozuměli. Musíme připustit, že je to trochu složitější než ovládat mikrovlnnou troubu nebo televizi (kupodivu i tyto přístroje mívají svůj operační systém), ale zato se díky Windows 10 stává notebook přístrojem doslova univerzálním, který dovede snad vše. Jen nám nenaštípá dříví a neuvaří oběd, ale to snad nevadí.

První kroky

Prokousali jsme se úvodem, na stole před námi leží notebook s nainstalovanými Windows 10, takže nastal čas, abychom se s notebookem seznámili. V této kapitole si tedy řekneme, jak vlastně notebook vypadá, jak je to v něm zařízeno, popíšeme si jeho možnosti a zkusíme jej zapnout.

Co je to vlastně ten notebook

Už jsme si řekli, že notebook (čteme „noutbúk“) je přenosný počítač. Pokud jen očkem mrkneme na nějaký stolní počítač, zjistíme, že toto zařízení sestává přinejmenším ze čtyř součástí: velké skříně, samostatného displeje, připojené klávesnice a myši; většinou jsou tu ještě reproduktory. Takové složité monstrum je prostě přikováno ke stolu a o nějakém operativním stěhování nemůže být řeč. Hned jsou tedy patrné rozdíly – náš notebook je malý, o něco větší než kniha, a jedná se o jediný kus. A ten má v sobě všechno, co výše zmíněný stolní počítač – i ty reproduktory. V tom je jeho síla a největší výhoda.

Tady bych mohl uvést dlouhé pojednání o tom, jak jsem si vezl stolní počítač na dovolenou, kterou jsme prožili v pronajaté chatě. Nebyl tam totiž žádný vhodný stůl, a tak počítač ležel na podlaze, monitor stál na nočním stolku a klávesnici jsem měl na klíně, přičemž jsem myší rejdlil na koleně. Už tenkrát jsem svůj vrozený odpor k notebookům silně přehodnotil. Dnes mám počítače dva: jeden doma na stole a právě na něm píše tuto knihu; a druhý v kufříku, který mě provází na všech cestách. Nosil jsem jej na zádech v batohu do zaměstnání, mohu jej vybalit v autobuse, ve vlaku, v restauraci i v hotelovém pokoji. Čas, který jsem dříve marnil spánkem nebo sledováním krajiny z okna, mohu nyní využít tvůrčím způsobem.

Vše má pochopitelně jistá omezení. Notebook se přece jen někdy pronese, nějaká ta kila si s sebou vždycky bere, baterie nejsou nevyčerpatelné a zdrojů energie není po ruce vždy dostatek.

Ale co je nejdůležitější – z funkčního hlediska se jedná o naprosto stejný plnohodnotný přístroj jako každý stolní počítač.

K čemu jej vlastně využijeme?

Počítače nejsou na počítání, tuto činnost přenecháme kalkulačkám. Počítače jsou přístroje na zpracování informací.

Lze namítnout, že přece žádné informace, které by bylo třeba zpracovávat počítačem, nemáme. Možná že ne, ale stačí se trochu zamyslet.

Co třeba texty? Pravda, když chceme někomu poslat pohlednici k narozeninám, počítač nám asi moc nepomůže, ale jakmile chceme někomu napsat dopis, prosté sdělení, už se tady začínají počítače hlásit o svá práva. Nejenže za pomoci notebooku svůj dopis můžeme vytvořit, ale můžeme jej rovněž odeslat, aniž bychom vstali od stolu, a během několika minut si můžeme na stejné obrazovce číst odpověď od adresáta. Tomuto fenoménu dnešní doby se říká elektronická pošta.

Pokud si vedeme deník, píšeme verše, povídky, fejetony nebo romány nebo si prostě chceme jen něco poznamenat, abychom to nezapomněli (což se vždy hodí), je pro nás počítač tou nejlepší investicí. K tomu lze využít program zvaný textový editor.

Pojďme dál. Občas si chceme přečíst noviny, i když zprávy jsou den ze dne horší. Proto ale vůbec nemusíme běhat do trafiky, ten správný deník nám rovněž nabídne notebook. Ano, tady využijeme internet, což je síť sítí a nekonečný zdroj informací.

A konečně i tu kalkulačku, která vypočtený výsledek ihned zapomene, nám může notebook také nahradit. A když si chceme zahrát karty nebo šachy a nemáme právě s kým, pak je tu notebook, trpělivý protihráč.

Třeba si položíme otázku: Tohle všechno přece dokáže i stolní počítač, proč tedy používat místo něj to placaté zařízení, připomínající knihu?

Důvod je nasnadě: Zatímco stolní počítač zabere celý stůl i blízké okolí, notebook je jediným masivním kouskem hmoty, který lze nosit stále s sebou.

Pravda, někdy vyžaduje poněkud odlišné postupy.

Především – všechno je maličké. Ty úplně nejmenší počítače dnes vlastně splynuly v jeden přístroj s mobilním telefonem a říká se jim různě, třeba kapesní diáře. Do takovéto hloubky naše kniha nepůjde.

Budeme se zabývat notebookem rozumné velikosti, tedy velkým asi tak jako kniha formátu A4, případně o kousek větším. Takový notebook má displej (obrazovku) o úhlopříčce 14 palců, tedy necelých 40 centimetrů. To není zas tak málo, stačí, když si připomeneme, že nejstarší televizory měly úhlopříčku asi 25 cm, mnozí z nás si je jistě pamatují.

A abychom nečetli dlouhé teoretické traktáty, vše si budeme hned zkoušet.

Zapínáme notebook

Notebook již máme před sebou na stole. Můžeme jej provozovat na baterie, ale určitě bude výhodnější, když jej doma občas budeme „krmit“ z elektrické sítě.

K notebooku jsme dostali „zdroj“, elektrický kabel končící na jednom konci vidlicí na 230 V a na druhém konci speciální zásuvkou, která pasuje přesně do jednoho otvoru na zadní nebo boční stěně přístroje.

Nejdříve zastrčíme zásuvku do notebooku a teprve potom připojíme opačný konec do elektrické zásuvky.

Teď už nebudeme váhat a dáme se do práce. Otevřeme víko. Někdy bývá zajištěno malou západkou, kterou stačí stisknout nebo posunout do strany. Víko by mělo jít otvírat poměrně snadno. Nastavíme je do takové polohy, abychom se na plochu displeje dívali zhruba v pravém úhlu, a důležité je, aby se nelesklo odražené pozadí. Okno za zády není nejvhodnější prostředí. Později nastavení upravíme podle toho, jak bude jas displeje vyhovovat našim očím.

Podívejme se na obrázek 1.1. Zde můžeme vidět běžný notebook připravený k práci. Rozlišujeme na něm především displej, malou plochou obrazovku. Zatím na tomto displeji nevidíme nic.

Abychom mohli s notebookem pracovat, potřebujeme zařízení, kterým se s ním můžeme dorozumět. Proto je zde k dispozici klávesnice a polohovací zařízení zvané touchpad (čteme „tačped“).



Obrázek 1.1: Běžný notebook

Notebook se zapíná vypínačem a pro informaci jsou zde umístěna barevná světýlka, tedy kontrolní diody. Kromě toho zde můžeme zaznamenat otvory reproduktorů – notebook není němý a bude si s námi vyprávět, a někdy i přímo slovy.


Tlačítko pro zapnutí může být umístěno různě, poznáme je podle symbolu kroužku s anténkou jako na obrázku 1.2. Lehce, ale důrazně je stiskneme.



Obrázek 1.2: Zde zapneme notebook

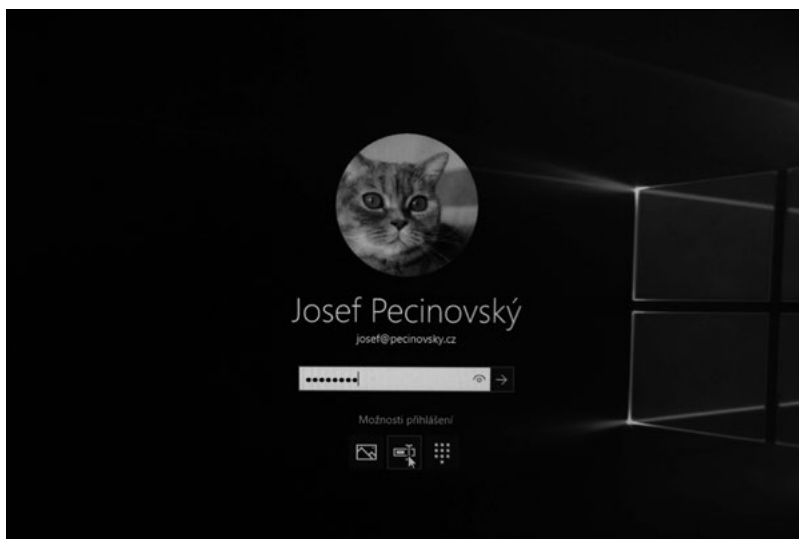
Jakmile tak učiníme, začnou se dít velké věci, především na displeji. Na dosud černé obrazovce se po několika vteřinách rozzáří v plných barvách kontrolní obrazec operačního systému. Budeme si pamatovat, jak se vše odehrává, pokaždé by totiž měl tento proces probíhat stejně.

Jestliže při příštím spuštění běží něco jinak, znamená to v lepším případě, že systém stáhl automatické aktualizace a potřebuje čas, aby se aktualizace nainstalovaly, v horším případě se ale s notebookem stalo něco nekalého, mnohdy to naznačuje i výskyt počítačového viru. Ani pak není třeba panikařit, stačí spustit antivirovou kontrolu.

 **Řešení problému:** Co když ale notebook nejde vůbec zapnout? Obrazovka je stále temná a žádná kontrolka nesvíí, možná že některá jen tu a tam problikává. Pak je tady několik možných cest k nápravě.

- Je pravděpodobné, že není nabitá baterie; to vyřešíme připojením notebooku k elektrické síti.
- Pokud si myslíme, že se notebook provozuje z elektrické sítě, podíváme se, jestli je šňůra v zásuvce a jestli vůbec jde proud.
- Pokud je v tomto ohledu vše v pořádku a kontrolky na notebooku svítí, je možné (i když málo pravděpodobné), že se notebook nepodařilo probudit. Vyřešíme to tak, že podržíme tlačítko napájení víc než pět vteřin, čímž se notebook zaručeně vypne. Po krátké době stiskneme tlačítko napájení znovu, notebook by se měl spustit.
- Když nepomůže nic z uvedeného, je notebook v takovém stavu, že už to sami nespravíme. Potřebujeme odbornou pomoc.

Spouštění notebooku trvá necelou minutu. Nakonec by se mělo spouštění zastavit a notebook by nás měl požádat o heslo. Toto heslo nám musí sdělit ten, od koho jsme notebook získali. Napíšeme je pomocí klávesnice – vše bude vypadat podobně jako na obrázku 1.3. Znaky hesla neuvidíme, aby nám je nikdo nemohl číst přes rameno. Vložení hesla potvrdíme stiskem klávesy **Enter**.



Obrázek 1.3: Zápis hesla na vstupní obrazovce

Kapitola 1 – První kroky

Ještě chvíli vyčkáme, až se start notebooku dokončí. Jestliže jsme předtím notebook jenom uspali nebo hibernovali (co to je, si povíme později), najdeme na displeji svou vlastní rozdělanou práci v tom stavu, v jakém jsme ji opustili.

Jestliže jsme však notebook vypnuli, uvidíme před sebou pracovní plochu systému Windows 10; ta je podle okolností buď prázdná a jednobarevná, nebo se na ní zobrazuje zvolený motiv.

V dolní části obrazovky můžeme zahlédnout lištu se spoustou pikto-gramů, které se říká hlavní panel.

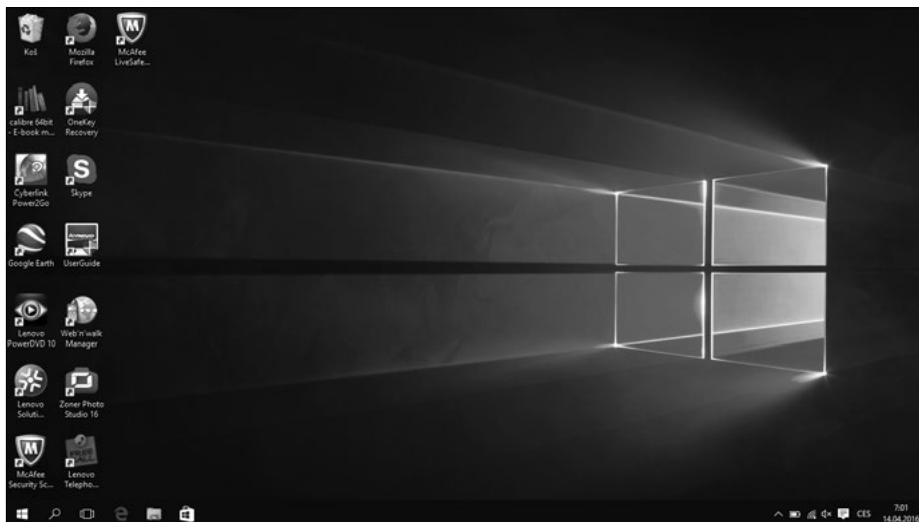
Na levém okraji hlavního panelu se nachází veledůležité tlačítko Start.

A na ploše jsou rozsety nejrůznější ikony.



Poznámka: Na obrázku 1.4 se nachází několik nejrůznějších ikon, ale my na svém notebooku jistě máme ikony zcela jiné. Je to dáno tím, jaké programy jsou v notebooku nainstalovány.

Pro začátek to stačí, později se na vše, co na obrazovce vidíme, podíváme podrobněji.

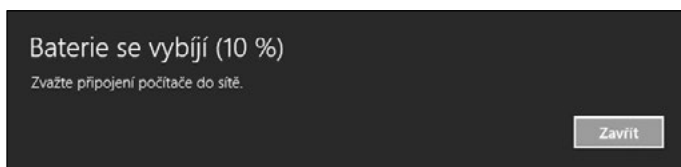


Obrázek 1.4: Pracovní plocha systému Windows 10

Než se pustíme do užitečné práce, musíme si říct něco podstatného o napájení notebooku. Kdesi uvnitř přístroje je ukrytý akumulátor, který vám umožňuje určitou dobu pracovat s notebookem kdekoli, i v přírodě. Akumulátor udrží provoz několik hodin. Později si řekneme, jak udělat různá úsporná opatření.

Ted' jde ale o to, jak si počínat doma, kde můžeme notebook krmit kabelem připojeným k síti. Pokud však necháme kabel připojený trvale, bude se akumulátor nepřetržitě dobíjet a to mu nedělá dobře. Proto je výhodnější notebook s nabitým akumulátorem od sítě odpojit a akumulátor znovu nabít, až nás k tomu notebook vyzve, což dělá roztomilým způsobem jako na obrázku 1.5.

Je třeba si ale pohlídat, aby před odchodem do terénu bez proudu byl akumulátor opět nabitý.



Obrázek 1.5: Baterie se vybíjí

Pracujeme s touchpadem

Touchpad (čteme tačped) je polohovací zařízení. U stolního počítače zastává tutéž funkci myš, u notebooku se můžeme obejít i bez ní. Hned si to vyzkoušíme, i když vám hned dám radu, abyste si raději pořídili myš, práce s ní je přece jen jednodušší.

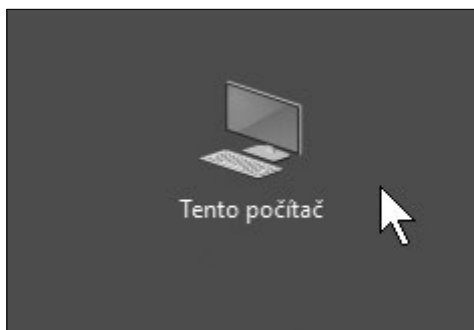
Touchpad je plochá prohlubeň na horní desce notebooku doplněná dvěma nebo třemi tlačítky. Ostatně touchpad si můžeme prohlédnout na obrázku 1.6 a také na svém vlastním notebooku.



Obrázek 1.6: Polohovací zařízení – touchpad

Kapitola 1 – První kroky

Touchpad jako každé polohovací zařízení slouží k tomu, aby prohánělo po obrazovce (displeji) *ukazatel myši*; někdy se také můžete setkat s pojmem *kurzor myši*. Ukazatel myši se za normálních okolností podobá šipce a základním objektem, který může ovládat, je ikona – obojí si můžeme prohlédnout na obrázku 1.7.



Obrázek 1.7: Ukazatel myši a typická ikona

Během další práce podléhá ukazatel myši různým mutacím a mění se tu v přesýpací hodiny, někdy v dopravní značku, pak zase v pacičku, jindy zase v šipky směřující do různých světových stran. Několik podob ukazatele myši si můžeme prohlédnout na obrázku 1.8.



Obrázek 1.8: Různé tvary ukazatele myši

Dotkneme-li se plošky, která nebývá větší než 6×10 cm, sejmou maličké senzory elektrickou kapacitu našeho prstu a tak se určí jeho poloha. Posunujeme-li prst po plošce, začne se stejným směrem pohybovat ukazatel myši:

1. Podíváme se na displej a vyhledáme ukazatel myši.
2. Ukazováček položíme na touchpad, ale netlačíme.
3. Postupně posunujeme prstem směrem od sebe. Ukazatel myši na obrazovce se dá do pohybu, a protože pohybujeme směrem od sebe, posunuje se nahoru.
4. Zvedneme ukazováček, ukazatel myši se zastaví.

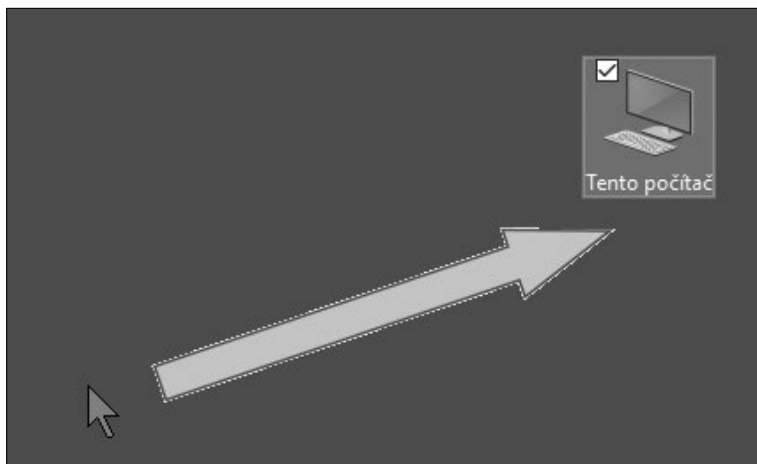
Ukazatel myši nás zpočátku patrně příliš neposlouchá, ale není třeba si zoufat. Chce to jen trochu cviku, vytrvejme. Prst v rukavici je zde

neúčinný, podobně jako tužka nebo jiné pomocné zařízení. Rovněž mokré nebo zpocené prsty mohou ukazatel myši zcela zmást.

Podobně si můžeme zkusit pohyb dalšími směry; povšimneme si, že na přejetí celé plochy displeje je třeba občas prst zvednout a posunout jej zpět. Proto taky třeba s pohybem směrem vzhůru bychom měli začít u dolního okraje plochy.

Zkusme si teď něco jiného. Vydejme se pomocí touchpadu za určitým cílem. Tím cílem bude ikona **Tento počítač** (nebo libovolná jiná) na pracovní ploše.

1. Vyhledáme očima cíl (ikonu) a ukazatel myši.
2. Ukazováček položíme na touchpad, ale netlačíme.
3. Posouváme ukazováček tak, aby se ukazatel myši pohyboval směrem k ikoně.
4. Jakmile ukazatel myši dosáhne cíle, zvedneme prst.
5. Stiskneme levé tlačítko touchpadu. Ikona se zvýrazní; celý postup dokumentuje obrázek 1.9.



Obrázek 1.9: Najetí na ikonu

Tím, že jsme přesunuli ukazatel myši na nějaký objekt, zde tedy ikonu, jsme na něj najeli – tomuto úkonu se tedy říká *najetí*.

Kapitola 1 – První kroky

Tomu poslednímu pohybu, tedy stisku levého tlačítka, se říká *klepnutí* (můžeme také slyšet někdy slovo *kliknutí*). Tím naznačujeme, že se o objekt, nad kterým stojí ukazatel myši, zajímáme. Obvykle následuje reakce – naše ikona se zvýraznila. Podobně lze třeba klepnout na okno, s kterým chceme pracovat, nebo na položku nabídky.

Ale my dokážeme ještě něco víc. Zkusíme objekt přesunout:

1. Najedeme ukazatelem myši na ikonu.
2. Stiskneme levým ukazovákem levé tlačítko a držíme.
3. Pravý ukazovák položíme na plochu touchpadu.
4. Posunujeme pravý ukazováček po ploše a sledujeme, jak se rozpo-
hybovala ikona. (Šikovnější to jistě dokážou jednou rukou.)
5. Jestliže ikona dosáhla cílové pozice, uvolníme vše.

Právě takhle budeme přesunovat ikony, okna, různé příčky v oknech. Této operaci se říká *tažení*. Možná máte na ploše svého notebooku, který jste právě zdělili, pěkný nepořádek. Pomocí tažení můžete plochu uklidit a ikony hezky uspořádat.

Ale to pořád ještě není všechno. Každá ikona (nebo skoro každá) v sobě skrývá okno. Zkusme je otevřít.

1. Najdeme ukazatelem myši na ikonu **Počítač**.
2. Zvedneme ukazováček z plochy touchpadu.
3. Dvakrát, rychle po sobě, stiskneme levé tlačítko. Pokud se vše podařilo, otevřelo se právě okno jako na obrázku 1.10.

To, co jsme právě vykonali, se nazývá *poklepání* (někdy také *dvojklik* nebo *dablklik*) a je to speciální akce určená právě k otvírání oken, a tedy současně i ke spuštění programů.

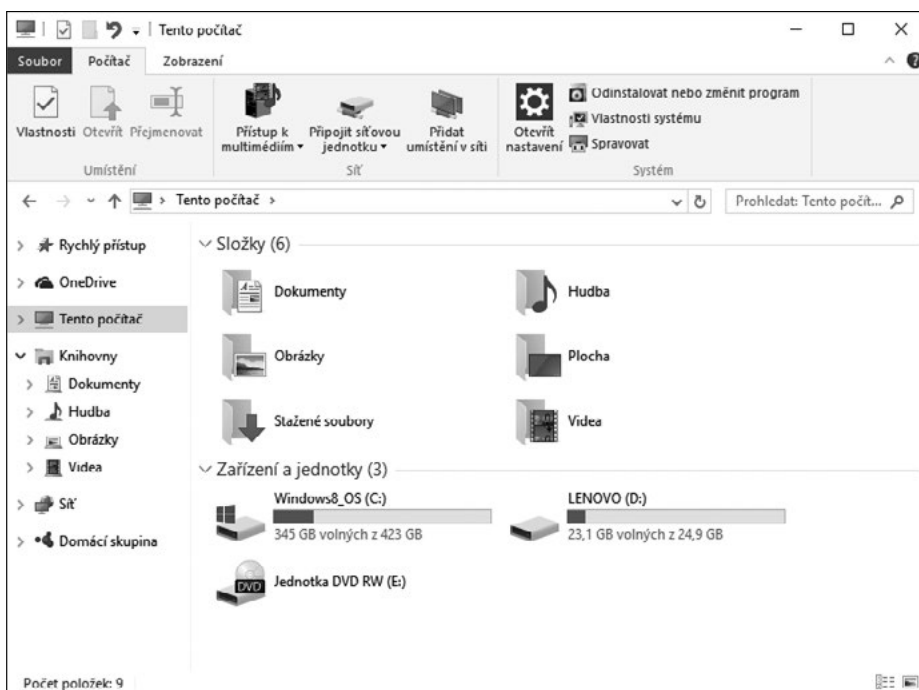
Poklepání aplikujte pouze na ikony, na ostatní objekty by působilo spíše destruktivně.



Důležité: Je třeba, aby oba stisky tlačítka následovaly velmi rychle za sebou, nejdéle do jedné třetiny vteřiny. Jinak si notebook vysvětlí akci jako dvě klepnutí a žádné okno neotevře.



Tip: Některé touchpady umožňují poklepání prstem na libovolném místě, není tedy třeba používat tlačítka.



Obrázek 1.10: Poklepáním na ikonu Tento počítač se otevře okno



Tip: Pomocí touchpadu lze obsahem okna rolovat; vyzkoušet si to lze třeba na okně programu Microsoft Edge (prohlížeč internetu). Jsou k tomu ale potřeba dva prsty. Přiložíme je na plochu touchpadu kousek od sebe a posunujeme nahoru nebo dolů. Chce to trochu cviku, ale je to úžasně jednoduché.

Teď okno zavřeme, protože je nebudeme potřebovat. Přitom si znovu zopakujeme najetí a klepnutí, ale už bez podrobného návodu. Objekt, na který je třeba klepnout, je zavírací tlačítko v záhlaví okna.

Pořád jsme ale ještě nevyčerpali možnosti touchpadu. Vyzkoušíme si poslední operaci.

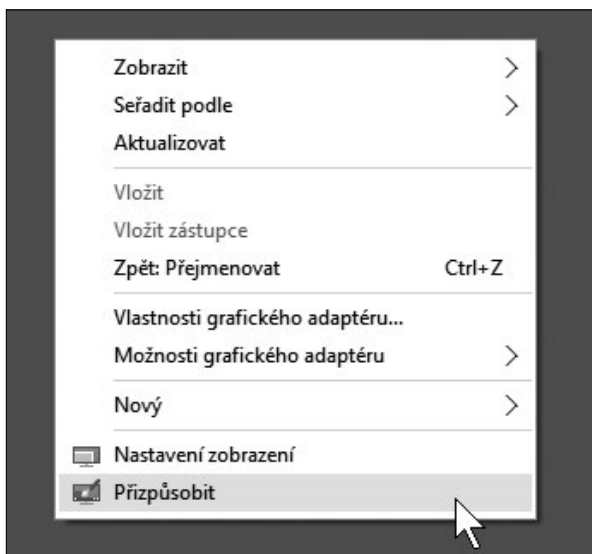
1. Najedeme na prázdné místo na ploše.

Kapitola 1 – První kroky

2. Stiskneme tentokrát *pravé* tlačítko touchpadu. Otevře se seznam příkazů, kterému říkáme *místní nabídka*.
3. Jeden z řádků této nabídky je zvýrazněn. Přesunem ukazováčku po ploše touchpadu můžeme zvýrazněný pruh přesunovat nahoru nebo dolů.
4. Najedeme na příkaz Přízpůsobit.
5. Stiskneme *levé* tlačítko touchpadu. Tím je příkaz aktivován a okamžitě se vykoná – otevře se okno.

Místní nabídka je velmi užitečná, protože obsahuje ty nejdůležitější příkazy, které se týkají daného místa na obrazovce. Ostatně si můžete vše sami vyzkoušet. Příkaz není třeba zadávat, místní nabídka se skryje, kdykoli klepneme mimo ni nebo stiskneme klávesu **[Esc]**.

Okno, které se otevřelo (**Nastavení – Přízpůsobení**), opět zavřeme stiskem zavíracího tlačítka.




Obrázek 1.11: Místní nabídku otevřeme stiskem pravého tlačítka

Některé starší notebooky mají ještě uvnitř klávesnice zvláštní zařízení nazývané *pointing stick* (čteme pojntink styk) – viz obrázek 1.12. Nabízí se i český název – *polohovací kolíček*. Ovládá se jím ukazatel

myši pouhým vychýlením ze svislé osy. Je třeba si dát pozor, protože ukazatel myši získá neuvěřitelnou hbitost. Pokud se „polohovací kolíček“ stiskne, má fungovat jako levé tlačítko myši, ale to je jen v oblasti teorie. Většinou totiž přitom ukazatel myši někam ujede, proto raději používáme tlačítka touchpadu.



Obrázek 1.12: Polohovací kolíček

 **Řešení problému:** Ukazatel myši na pohyb našeho prstu nereaguje buď vůbec, nebo jen pomalu a trhaně. Pokud se nejedná o fyzické poškození touchpadu, bude problém v znečištění touchpadu prachem nebo přímo v našich prstech. Neměly by být vlhké ani znečištěné.

Pracujeme s myší

Na tomto místě vám doporučím, abyste si opatřili myš. Je to poměrně levné zařízení, přijde jen na několik set korun, a pracuje se s ní mnohem lépe než s tzv. touchpadem.

I toto zařízení dokáže „honit“ po obrazovce ukazatel myši. Pomocí kolečka myši můžeme rolovat obsahem okna nahoru a dolů, pomocí

Kapitola 1 – První kroky

tlačítek myši budeme ovládat tlačítka Windows nebo v dialogových oknech, aktivovat ikony, přesunovat objekty z místa na místo.

Pořizujeme si zásadně bezdrátovou myš, tedy bez ocásku, takže toto zařízení nebude s notebookem propojeno kabelem. Namísto toho je třeba zasunout do otvoru v boční stěně notebooku, zvaného port USB, přípojné zařízení. Toto zařízení získáme současně s myší.

Myš má na spodní straně elektronický snímač, který vnímá změnu polohu myši oproti podložce. Tou podložkou může být cokoli, tedy především deska stolu nebo skutečná podložka pod myš. Ve velké nouzi si můžeme pomoci kolenem. Neúčinné bývá zrcadlo a některé hladké plochy, kde se nemá světlo oč opřít.



Obrázek 1.13: Připojení vysílače myši k zásuvce USB

Myš je třeba uchopit tak, aby byla rukou zcela kryta, ukazováček je pak umístěn na levém tlačítku, prostředníček na pravém tlačítku – asi tak, jak ukazuje obrázek 1.14. K stisknutí tlačítka pak stačí jen nepatrný pohyb.



Obrázek 1.14: Takto bychom měli držet myš

Podobně jako u touchpadu rozeznáváme i při práci s myší čtyři základní úkony: najetí, tažení, klepnutí a poklepání. Práce s myší je mnohdy jednodušší, jen v případě poklepání může dojít ke komplikacím.

Pro *najetí* na objekt stačí uchopit myš a přesunovat ji po podložce. Myš je velmi citlivá, i malý pohyb přestěhuje ukazatel myši o velký kus.



Důležité: Kdyby se ukazatel myši pohyboval opačným směrem, je třeba myš obrátit tak, aby tlačítka byla od nás dál.

Klepnutí spočívá ve stisku levého tlačítka myši. Tady je důležité nesplést si prsty – levé tlačítko by mělo být pod ukazovákem.

Klepnutí pravým tlačítkem myši je zase úkolem pro prostředníček, je zbytečné přehmatávat.


Tažení je tady práce pro jednu ruku:

1. Najedeme myší na objekt.
2. Stiskneme ukazovákem levé tlačítko a držíme.

Kapitola 1 – První kroky

3. Přesuneme za trvalého držení levého tlačítka objekt do jiné pozice.
4. Uvolníme stisk tlačítka.

Pro *poklepání* je třeba dvakrát rychle po sobě stisknout levé tlačítko myši, což může být problém; nesmíme totiž dopustit, aby myš pod rukou ujela, což se bohužel začátečníkům často stává.


Poklepání lze nahradit klepnutím na objekt a následným stiskem klávesy .

 **Řešení problému:** Může se stát, že pohybujeme myší a ukazatel myši se ani nehne. Tento problém může mít více příčin:

- Podíváme se, je-li vysílač signálu zasunutý dostatečně hluboko v zásuvce USB.
- Myš může být umístěna na nevhodné podložce, jako je sklo nebo reflexní fólie.
- Myši došla energie; vyměníme baterie. I slabé baterie způsobují potíže, i když se zdá, že myš funguje!
- Myš umřela, což znamená, že její vnitřní orgány zcela selhaly. Neopravovat, vyměnit!

Co lze pomocí polohovacího zařízení ovládat

Představme si nyní armádu objektů, které jen dychtivě čekají, až je začnete využívat. Všechny jsou virtuální a jsou dostupné na displeji notebooku.

 **Poznámka:** V dalším textu budu používat především výraz *myš*, i když stejnou funkci mívá i běžný touchpad.

Začneme kolečkem myši. Je určeno k rolování objektů na obrazovce, takže na prázdné úvodní obrazovce Windows s ním příliš úspěšně

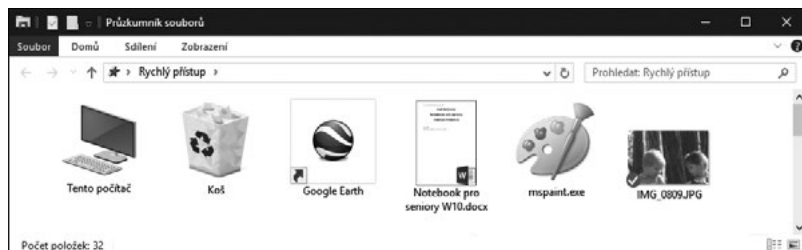
nebudeme. Ale jakmile si otevřeme například internetovou stránku, může kolečko myši nastoupit do akce.

Touchpad se liší od myši především tím, že nemá kolečko, což znamená, že by se pomocí něj nedalo obrazem rolovat. Už zde bylo řečeno, že rolovat obsahem okna můžeme dvěma prsty poněkud vzdálenými od sebe.

Tím jsme se dostali k pojmům **ikona** a **tlačítko**. Někdy se tyto pojmy zaměňují a všemu se říká ikona; v této knize budeme však přísně rozlišovat.

Ikona je objekt na obrazovce, tvořený z piktogramu (obrázku) a popisku. Několik takových ikon předvádí obrázek 1.15. Odleva můžeme vidět dvě ikony, které lze spatřit i na pracovní ploše Windows, tedy **Tento počítač** a **Koš**, na pátém místě je ikona programu **Malování**, jedné z užitečných aplikací. Podobně však se tváří i dokumenty, jak lze vidět na ikoně souboru s textem knihy, kterou právě čteme – **Notebook pro seniory**. Ikona umístěná zcela vpravo patří obrázku, v tomto případě to je fotografie. Namísto piktogramu se zde zobrazuje náhled, což je velmi užitečné. Povšimneme si u této ikony malého zatržení, v originále je zelené. Znamená to, že soubor je uložen v úložišti OneDrive a že je synchronizován s úložištěm v počítači.


Povšimneme si rovněž třetí ikony zleva, je opatřena v levém dolním rohu šipkou. Není to pravá ikona, je to tzv. *zástupce*, který na daném místě zastupuje objekt (program) ve skutečnosti umístěný jinde (na jiném místě disku). Pro nás to ale neznamená nic, můžeme s ním zacházet úplně stejně jako s běžnou ikonou.






Obrázek 1.15: Malá ukázka ikon

Kapitola 1 – První kroky

Vstupní branou do počítače je tlačítko **Start**. Najdeme je v levém dolním rohu obrazovky. Je tam přítomné stále, protože je součástí tzv. hlavního panelu.

Jenže – hlavní panel se může skrývat. Kdyby tomu tak bylo, pomůžeme si snadno stiskem klávesy . Na klávesnici ji najdeme snadno, je umístěna v dolní řadě jako druhá zleva a je na ní piktogram oken.

Kdybychom měli ještě starší notebook (snad to nehrozí), na němž tuto klávesu nenajdeme, pomůžeme si současným stiskem kláves  a .

Klepnutím na tlačítko **Start** se otevře nabídka **Start** a současně i panel s velkými dlaždicemi, což jsou ale také tlačítka, prostřednictvím nichž lze spustit některé již nainstalované programy, například prohlížeč internetu Microsoft Edge, Kalendář nebo Microsoft Store. Toto vše si lze prohlédnout na obrázku 1.16. Jde o **Obrazovku Start** a budeme si pamatovat, jak se k ní dostat (tlačítko **Start** nebo klávesa ). Ve třetí kapitole si o ní toho řekneme mnohem víc.



Obrázek 1.16: Obrazovka Start



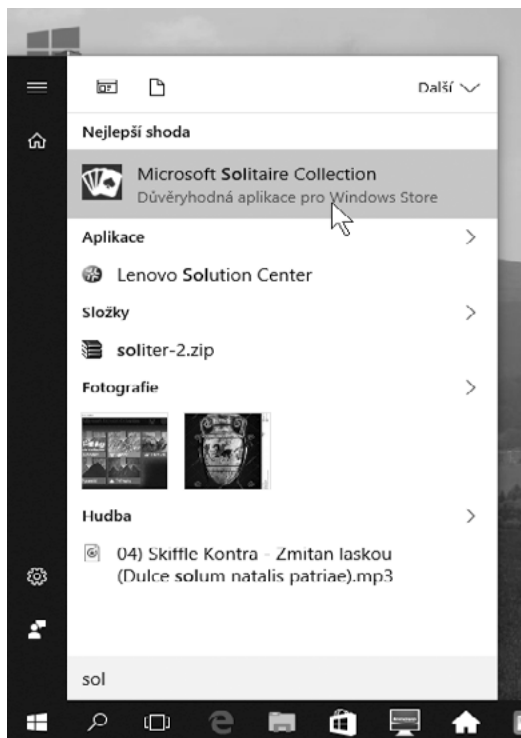
Poznámka: Pokud ve vašem notebooku ještě neproběhla výroční aktualizace (léto 2016), bude vzhled obrazovky Start poněkud odlišný.

Jak naučit myš poslouchat

Pro nácvik práce s myší je nevhodnější hra Solitaire, kterou jsme patrně nezískali spolu s notebookem, ale není žádný problém ji „sehnat“. Když se této hře budeme půlhodinku věnovat, přestanou pro nás být touchpad i myš nepřátelským zařízením.

Je ale třeba nejdříve program stáhnout z internetových stránek a spustit. K tomu použijeme myš:

1. Najedeme do levého dolního rohu obrazovky, kde se zobrazuje tlačítko **Start**.
2. Stiskneme levé tlačítko myši, otevře se nabídka **Start** – viz obrázek 1.17. Kdyby nám tato operace měla činit potíže, stiskneme klávesu **[F7]**, eventuálně současně klávesy Levý **[Alt]+[Esc]**, což je poněkud těžší.
3. Z klávesnice napíšeme znaky – soli. Tím se vyhledají všechny programy, jež začínají těmito znaky, a vytvoří nad tlačítkem **Start** seznam. Mezi nimi je i hra Microsoft Solitaire Solution.
4. Najedeme na tuto položku myší a stiskneme levé tlačítko. Alternativou je stisk klávesy **[Enter]**, pokud je tato položka zvýrazněna. Pokud je vše v pořádku (a mělo by být), za chvíli se otevře okno jako na obrázku 1.18.



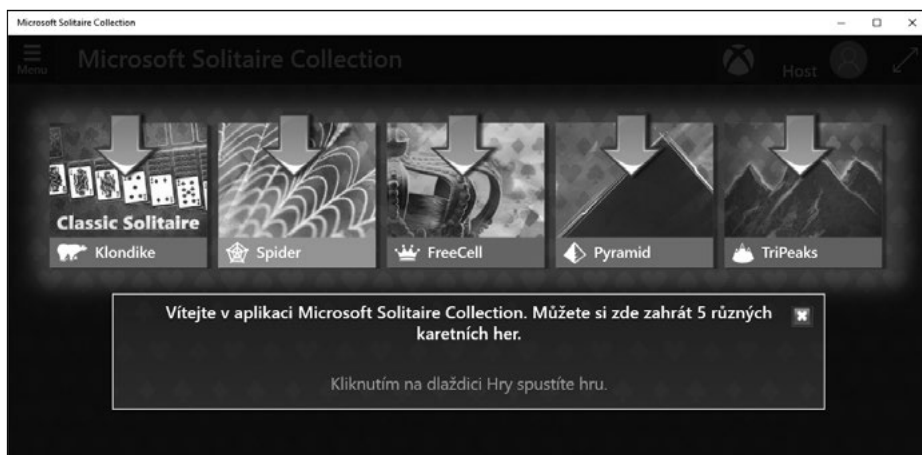
Obrázek 1.17: Spuštění hry Solitaire z nabídky Start

Kapitola 1 – První kroky

5. Z tohoto okna můžeme zvolit několik herních variant, ale pro začátek si vybereme položku **Classic Solitaire – Klondike**. Najedeme na ni ukazatelem myši a stiskneme levé tlačítko. Spustí se program v samostatném okně a nabídne nám pravidla jako na obrázku 1.19.

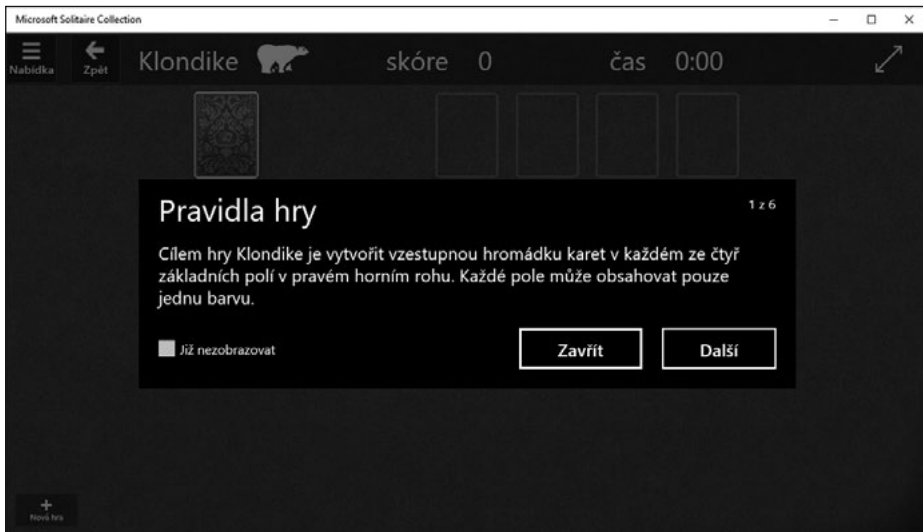


Poznámka: Vše se vyvíjí, a tak se může stát, že právě toto okno bude za několik týdnů vypadat trochu jinak. Podstata věci však zůstane stejná.



Obrázek 1.18: Vybíráme hru pro nácvik

6. Podrobně si přečteme pravidla hry. Jsou rozložena na několika panelech, mezi nimiž lze procházet stiskem tlačítek **Další** nebo **Zpět**.



Obrázek 1.19: Seznamujeme se s pravidly

7. Jakmile se panel s nápovědou zavře, jsme připraveni hrát. Ale ve výchozím stavu je připravena složitější varianta s obrácením tří karet, při níž se málokdy podaří dosáhnout úspěšně cíle. Proto ještě změníme nastavení.
8. Stiskneme tlačítko **Menu (Nabídka)** v levém horním rohu. Rozevře se nabídka.
9. V této nabídce zvolíme položku **Možnosti hry**. Najedeme na ni a stiskneme levé tlačítko myši. Zobrazí se modrý panel jako na obrázku 1.20.
10. Klepneme na položku **Tah 1**, což způsobí obrácení jedné karty. Panel i nabídka se automaticky zavrou a můžeme se dát do hry.

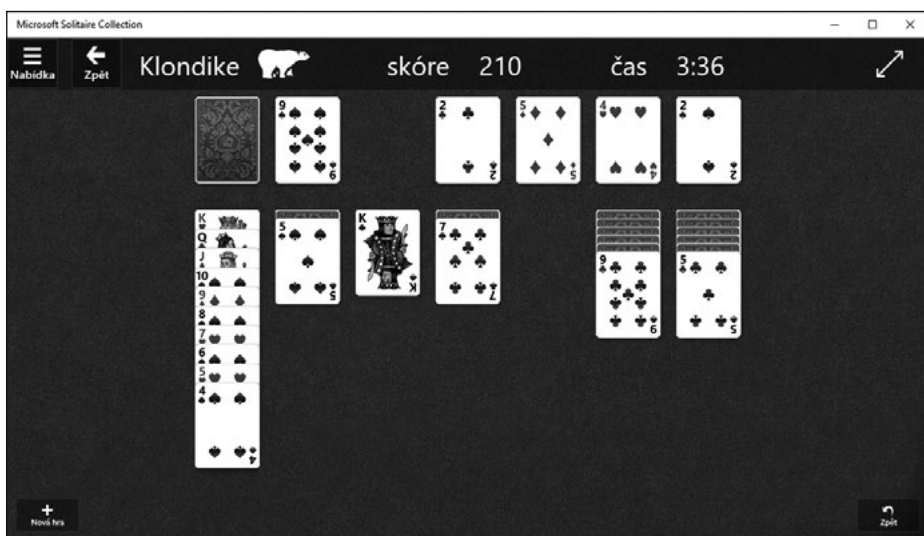


Obrázek 1.20: Možnosti nastavení hry

Tato hra nás nenásilně naučí používat všechny čtyři základní myší úkony – najetí, klepnutí, tažení i poklepání. S pravidly jsme se seznámili hned po spuštění, ale i kdybychom něco zapomněli a sáhli vedle, vyskočí výstražné okénko, upozorní nás na chybu a naznačí, jak zjednat nápravu.

Není to nic jiného než prostá a známá karetní hra patience. Je důležité, že tato hra umožňuje přesunovat karty tažením myši, tedy při stisknutí levém tlačítku, a umístit je do vymezeného prostoru, a to poklepáním.

- Cílem hry je shromáždit všechny karty ve čtyřech prázdných polích vpravo nahoře podle barev a v pořadí od esa po krále
- Karty na ploše a v balíku se obracejí klepnutím.
- Kartu přesuneme na jinou pozici (střídavě červenou a černou sestupně) tažením.
- Kartu přesuneme do cílového umístění poklepáním.



Obrázek 1.21: Rozehraná hra

Pracujeme s dotykovým displejem

Zcela jiné možnosti nám dávají notebooky, které disponují dotykovým displejem. Můžeme je ovládat jako každý jiný notebook, tedy prostřednictvím touchpadu nebo myši. Ale je tu něco navíc, podobně jako u chytrých mobilních telefonů.

Tento notebook lze ovládat dotykem obrazovky. Obvykle tak budeme činit jedním prstem.

Dotyk obrazovky vyvolá akci na stejných místech, kam by bylo třeba nejdříve najet ukazatelem myši a pak stisknout levé, eventuálně pravé tlačítko. Místem pro dotyk jsou tedy ikony, tlačítka, ovládací prvky oken, hlavní panel Windows, nabídka Start, ale i pracovní plocha Windows nebo oken.

Notebooky s dotykovým ovládáním jsou poněkud dražší, ale rozdíl v ceně je bohatě vyvážen možnostmi, které tady dostáváme. Dotykové displeje tvoří jakýsi přechod mezi notebookem a tabletem a nově i mobilním telefonem, o němž je známo, že se ovládá vlastně jen dotykem prstu.

Kapitola 1 – První kroky

Při ovládání notebooku dotykem platí:

- Lehký krátký dotyk je totéž co klepnutí. Aktivují se tak tlačítka nebo rolety nabídek.
- Dva dotyky následující rychle za sebou znamenají poklepání, aktivují se tak ikony.
- Dlouhý dotyk na jednom místě (asi dvě sekundy) je totéž co stisk pravého tlačítka myši. Otevřeme tak místní nabídku.
- Posunováním prstu po displeji nahoru nebo dolů můžeme rolovat oknem, například při prohlížení webové stránky.

Například nabídku **Start** můžeme aktivovat dotykem tlačítka **Start** a po rozbalení můžeme dotykem zadat jakýkoli příkaz buď přímo z nabídky, nebo z některé dlaždice, samozřejmě opět dotykem.

Pokud by se měl hlavní panel skrývat, nejprve jej vyvoláme dotykem dolního okraje obrazovky a potom pokračujeme dotykem tlačítka **Start**.

Máme-li dotykový displej, můžeme používat dotykovou klávesnici. Dotyková klávesnice se otvírá klepnutím na tlačítko **Dotyková klávesnice** na hlavním panelu. Ve výchozím nastavení se tam toto tlačítko nezobrazuje, proto je třeba zadat z místní nabídky hlavního panelu příkaz **Zobrazit tlačítko dotykové klávesnice**.

Jak je vidět z obrázku, tato klávesnice se zas tak úplně nepodobá běžné počítačové klávesnici a má i dost daleko k psacímu stroji. České znaky najdeme až po chvíli zkoumání a zdá se, že číslice tu nejsou žádné.

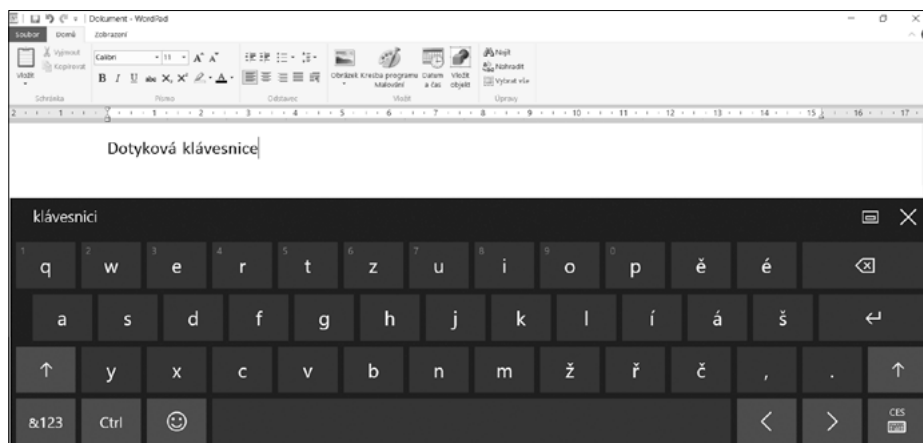
Klávesnici můžeme volně posunovat po displeji tahem za záhlaví. Je možné ji zvětšit nebo zmenšit, stiskneme-li druhé tlačítko zprava v záhlaví panelu.

Psaní velkých písmen umožní stisk klávesy **⇧ Shift**, která je vlevo dole a je na ní umístěna šipka směřující vzhůru.



Obrázek 1.22: Otevření dotykové klávesnice

Chceme-li psát číslice, je třeba nejdříve stisknout klávesu &123 vlevo dole. Vzhled klávesnice se úplně změní a kromě číslic lze psát i speciální znaky, třeba zavináč – @ atd.




Obrázek 1.23: Dotyková klávesnice

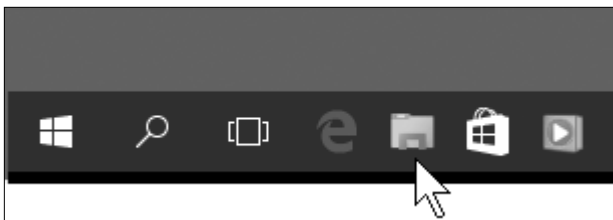
Učíme se pracovat s okny

Jestliže nám myš nebo touchpad už nedělají žádné schválnosti, můžeme se pustit do vážné práce. Musíme se naučit ovládat okna, a tak jim tady budeme věnovat pár stránek a trochu toho vzácného času. Chceme-li pracovat s jakýmkoli programem, je znalost ovládání oken nezbytná. Proto je naprosto nutné, abychom dokázali hladce s okny manipulovat, aby nám nepřekážela. K tomu, co budeme dělat, se nám hodí jakékoli otevřené okno, třeba již zmíněné okno Solitaire nebo jiné běžné okno, například náležející programu Průzkumník.

Toto okno otevřeme z hlavního panelu Windows; to je ta lišta umístěná úplně dole. Je zde přítomné tlačítko programu Průzkumník; najedeme na ně a stiskneme levé tlačítko myši.

👉 Řešení problému: Hlavní panel není vidět a tlačítko programu taky ne! Pokud by tady měl nastat problém, je třeba stisknout klávesu . Potom napíšeme první znaky slova „Průzkumník“. Spuštění programu potvrdíme klepnutím na zvýrazněnou položku **Průzkumník souborů**.

Kapitola 1 – První kroky

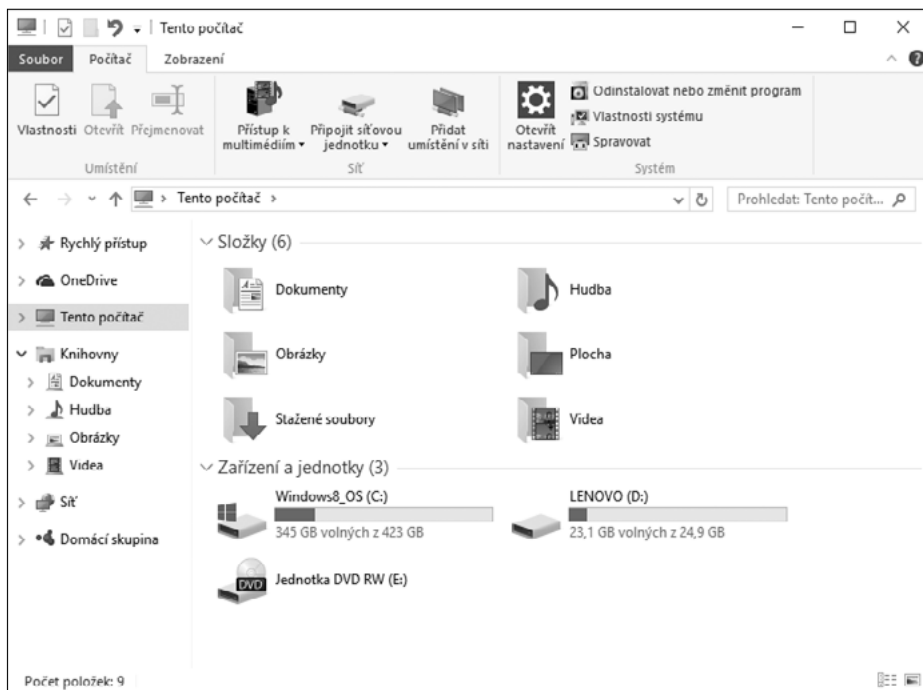


Obrázek 1.24: Spuštění programu Průzkumník

Okno aplikace je možné vidět na obrázku 1.25. Jako každé jiné okno i toto má záhlaví s názvem okna a případně i názvem dokumentu. Po pravé straně můžeme vidět tři tlačítka zásadní pro úpravu okna.

Každé tlačítko samo o své funkci leccos prozradí, když na ně najedeme a necháme myš chvíli v klidu.

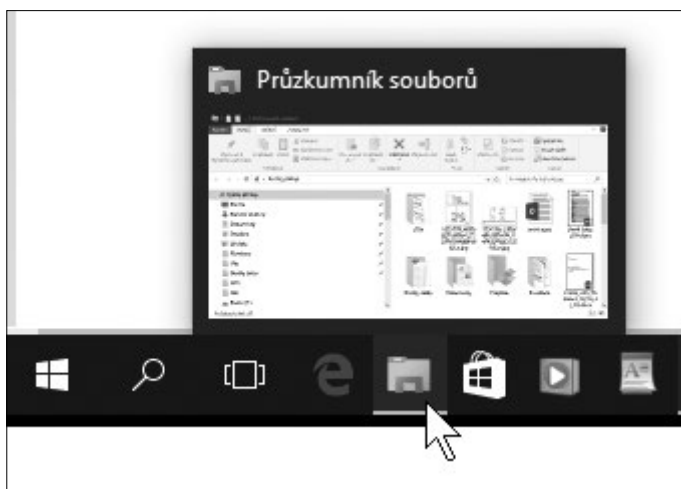
- Tlačítko Minimalizovat zmenší okno na nejmenší možnou míru, takže se prakticky z obrazovky ztratí.



Obrázek 1.25: Typické okno (Průzkumník)

- Tlačítko **Maximalizovat** zvětší okno tak, že vyplní celou obrazovku. Pak na jeho místo nastupuje tlačítko **Obnovit**, jehož stiskem opět okno zmenšíte do původní velikosti.
- Tlačítko **Zavřít** okno definitivně zavře, což se současně rovná ukončení programu.

Teď je jistě na místě položit otázku, kam se podělo minimalizované okno. Na spodní straně pracovní plochy najdeme tmavý pruh. Je to **hlavní panel**. Minimalizované okno se doslova sbalí do tlačítka, které má na tomto panelu přiděleno. To, že je okno otevřené, nám hlásí barevný pruh pod piktogramem tlačítka, jak můžeme vidět na obrázku 1.26. Když na toto tlačítko najedeme myší, zobrazí se malý náhled okna a popisek; klepnutím okno obnovíme na původní místo a do stejné velikosti.



Obrázek 1.26: Obnovení minimalizovaného okna

Velikost okna lze změnit i průběžně a upravit můžeme i jeho pozici. Můžeme si to vyzkoušet na okně Průzkumník nebo na libovolném jiném. Nabízí se třeba okno programu Poznámkový blok. Kdo je dokáže spustit bez čtení dalšího odstavce?